

Kansen

voor particulier natuurbeheer

in Brabant

Onderzoeksrapport

Mei 2007

Opdrachtgever:

Uitvoerenden:

In samenwerking met:

Provincie Noord-Brabant

Brabants Landschap

Brabants Particulier Grondbezit

Dienst Landelijk Gebied

Staatsbosbeheer

Natuurmonumenten

Zuidelijke Land- en Tuinbouw Organisatie

SAMENVATTING

De Ecologische Hoofdstructuur (EHS) is een netwerk dat bestaande natuurgebieden met elkaar verbindt. Om die verbinding tot stand te brengen moet op sommige plaatsen agrarische grond worden omgevormd tot natuur. Een aantal van die gebieden waar nieuwe natuur tot stand moet komen, zijn via het natuurgebiedsplan, opengesteld voor particulier natuurbeheer. Dit betekent dat de grondeigenaar (met gebruikmaking van de subsidieregeling SN-functieverandering) agrarische grond om kan vormen tot natuur en die vervolgens zelf kan inrichten en beheren, met inachtneming van de vastgestelde natuurdoelen. Op dit areaal mag echter ook verwerving van grond door terreinbeherende organisaties plaatsvinden. Particulier natuurbeheer is in een deel van de EHS dus één van de instrumenten om nieuwe natuur te realiseren.

In de provincie Noord-Brabant - maar ook in andere provincies - hebben nog maar weinig eigenaren van de regeling gebruik gemaakt en de vraag rijst of de taakstelling van 5.806 hectare nieuwe Brabantse natuur door particulieren in 2012 gehaald kan worden.

Door middel van onderzoek (een enquête onder de doelgroep en een kaartanalyse) zijn kansen en knelpunten voor particulier natuurbeheer geanalyseerd, met de bedoeling vervolgens een provinciaal stimuleringskader particulier natuurbeheer op te stellen. Tijdens de analyse van alle beschikbare informatie zijn een aantal knelpunten geconstateerd en als volgt gegroepeerd:

1. Onbekendheid met de mogelijkheden bij een deel van de doelgroep;

53-64% van de mensen die volgens het natuurgebiedsplan wel in aanmerking komt voor omvorming (en de bijbehorende subsidie SN-functieverandering) is daarvan niet op de hoogte.

2. Maatschappelijke en financiële knelpunten;

Het besluit om al dan niet om te vormen berust voor een belangrijk deel op financiële overwegingen. In feite wordt omvorming vergeleken met alternatieve aanwending van grond. Kern van het probleem is dat natuurbeheer geen tak van sport is waarmee de onkosten die gepaard gaan met grondbezit (hypotheek, waterschapslasten) kunnen worden terugverdiend. Over de hoogte van de subsidiebedragen wordt verschillend gedacht, waarschijnlijk afhankelijk van waar het mee wordt vergeleken.

Een aantal potentiële omvormers heeft klachten over de taxatie, die aan de vaststelling van de subsidie vooraf gaat. (een lage taxatie betekent immers een evenredig lage waardedalingcomponent). Een ander financieel knelpunt om aan de procedure te beginnen is het feit dat plan- en advieskosten moeten worden voorgefinancierd, en dat niet zeker is of dit bedrag uiteindelijk zal worden vergoed.

3. Procedurele knelpunten;

Er worden moeilijkheden ervaren rondom het verkrijgen van informatie, de ingewikkelde en langdurige procedures en de vele verschillende aanspreekpunten door het hoge aantal betrokken instanties. Het is voor potentiële deelnemers moeilijk om aan de juiste informatie te komen. Het proces van voorbereiding, aanvraag en realisatie van omvorming gaat in te veel

stappen waarbij ook teveel verschillende instanties betrokken zijn. Hierdoor ontstaat een reeks verschillende aanspreekpunten en veel onduidelijkheid richting de particuliere initiatiefnemer.

4. Beleidsmatige knelpunten;

Het ontbreken van een provinciale realisatiestrategie, het doorleveren van door BBL-verworven gronden, de scheefgroei tussen verwerving en particulier natuurbeheer en het gebrek aan coördinatie tussen de verschillende instanties worden genoemd als beleidsmatige knelpunten. In Brabant ontbreekt de realisatiestrategie die inzicht zou moeten verschaffen met betrekking tot de realisatie van de EHS en de inzet van de instrumenten particulier natuurbeheer en verwerving. Verwerving is ook zonder die strategie tot bloei gekomen, maar particulier natuurbeheer blijft achter. Ook worden door BBL verworven gronden praktisch altijd doorgeleverd aan terreinbeherende instanties, zonder dat wordt nagegaan of er wellicht ook particulieren geïnteresseerd zijn om het natuurbeheer ter hand te nemen.

5. Weinig flexibele begrenzing en een lastige wijzigingsprocedure;

Bij ongeveer één op de drie omvormingsprojecten die door particulieren worden geïnitieerd, is wijziging van het natuurgebiedsplan een noodzakelijke stap om daadwerkelijk te komen tot omvorming. Vaak betreft het landgoedeigenaren; zij komen over het algemeen niet in aanmerking voor omvorming, omdat de (agrarische) grond behorend tot landgoederen niet is opengesteld voor functieverandering, terwijl zij in veel gevallen wel interesse hebben in omvorming. De wijzigingsprocedure is een extra moeilijke stap, vooral omdat de aanvrager ook voor compensatiehectares moet zorgen.

De knelpunten 1 t/m 5 hebben tot gevolg:

6 Een beperkte deelnamebereidheid van begrensden;

23 % van de respondenten is bereid tot omvorming; vooral landgoedeigenaren zijn geïnteresseerd in particulier natuurbeheer. De groep serieus geïnteresseerden is in beeld: bij de enquête hebben 90 mensen aangegeven graag persoonlijk contact te hebben over hun mogelijkheden tot omvorming.

Ingeschat wordt dat door actief in te zetten op de groep geïnteresseerden, nog ongeveer 1200 hectare nieuwe natuur kan worden gerealiseerd in heel Brabant.

7. Het langzame omvormingstempo en de voortschrijdende verwerving, waardoor inmiddels het voor particulier natuurbeheer opengestelde areaal ontoereikend is om de taakstelling te kunnen halen. Er is momenteel ca. 300 hectare nieuwe natuur gerealiseerd door middel van omvorming door particulieren, in heel Brabant. Er is inmiddels slechts 4419 hectare over, waarop nog particulier natuurbeheer kan worden gerealiseerd.

Een laatste punt dat tijdens deze exercitie naar voren is gekomen is dat er door de verschillende betrokken partijen (Kadaster, DLG, DR) geen eenduidig systeem voor data-opslag, -verwerking en –uitwisseling wordt gebruikt. Ook ontbreken eenduidige definities.

Aanbevelingen

Uit het voorgaande vloeien een aantal aanbevelingen voort (zie ook hoofdstuk 5). In zijn algemeenheid zal net als bij het 'verwervingsspoor' meer tijd, energie en geld moeten worden uitgetrokken voor particulier natuurbeheer en de begeleiding van het omvormingsproces. Door beter gebruik te maken van opgedane ervaringen en knelpunten te verhelpen kan het proces geoptimaliseerd worden. De strategie zal enerzijds in moeten spelen op het faciliteren van mensen die wél willen (landgoedeigenaren, maar ook agrariërs). Anderzijds valt er nog veel winst te behalen bij de groep die nog niet weet dat zij begrensd zijn of die nog niet positief staan tegenover omvorming, doordat de voorwaarden voor hen momenteel niet acceptabel zijn.

Onderstaand weergegeven de belangrijkste (meest effectieve) aanpassingen die volgens de begeleidingscommissie bij zullen dragen aan verdere ontwikkeling van het instrument particulier natuurbeheer, en daardoor de realisatie van nieuwe natuur in de EHS zullen bevorderen.

1. Vereenvoudig de regelgeving en procedures. (minder en kortere stappen in het proces) en verbeter de coördinatie tussen verschillende betrokken instanties (door middel van een werkgroep provincie-gemeenten).
2. Maak realisatie van nieuwe natuur aantrekkelijker: Maak natuur tot een product met marktwaarde die kan concurreren met alternatieve toepassingen van grond. Het meest kansrijk lijken het mogelijk maken van nieuwe functies en slimme functiecombinaties in bestaande gebouwen. Toestaan van nieuwe bebouwing kan hierbij in voorkomende gevallen als onderdeel van een integraal plan aan de orde komen. Voorwaarde hierbij is dat een passende functie wordt gezocht die een duidelijke meerwaarde in het totaalplaatje met zich meebrengt. Dit vergt vanzelfsprekend lokaal maatwerk.
3. Werk de provinciale realisatiestrategie uit. Overweeg daarbij het vergroten van het areaal waar particulier natuurbeheer kan worden ingezet, bijvoorbeeld door particulier natuurbeheer ook in die gebieden toe te staan waar nu alleen verwerving wordt voorgestaan. Natuurdoelen blijven hierbij het criterium waarop resultaten worden gemeten, onafhankelijk van het soort natuurbeheerder (terreinbeherende organisatie of particulier). Voor een efficiëntere werkwijze: werk met (jaarlijkse) taak- of doelstellingen.
4. Onderzoek of het in de begrenzing opnemen van landbouwgronden op landgoederen mogelijk is en op welke andere wijze het toepassen van natuurbeheer op (NSW) landgoederen bevorderd kan worden, bijvoorbeeld door het creëren van een stimuleringsregeling.
5. Creëer één loket ten behoeve van de informatievoorziening naar geïnteresseerden en besteedt aandacht aan de groep begrensden die nog niet weten dat zij voor particulier natuurbeheer in aanmerking komen.
6. Breng een denkomslag teweeg bij medewerkers van betrokken instanties: zet particulier natuurbeheer duidelijker op de agenda en verstrek goede informatie over de mogelijkheden.

7. Trek meer tijd, energie en geld uit voor particulier natuurbeheer. Richt de energie in eerste instantie op de mensen die hebben aangegeven wel bereid zijn tot omvorming.